

Vinnulívið krevur økismenning

• Ungdómurinn og fjølbroytni í tí sosiala umhvørvinum - hesi eru sera týðandi partar av sonevndu góðu karmunum til vinnulívið; men politikararnir hava higartil í ov lítlan mun hugsað um teir, tá ið fløgur eru gjørðar.

• Gott samstarv millum kommunu- og landsmyndugleikar er neyðugt, tí gongdin vendist ikki, um landsmyndugleikarnir ikki av sonnum fara til verka á hesum øki og skapa arbeidsplass, sum hava eina framtíð fyri sær.

VIÐTAL

Tummas í Dali

Vinnulívið í útjadaranum kennir tað so, at politikararnir taka viðurskiftini hjá vinnulívið í Meginøkinum fram um, tá ið teir leggja ætlanir og taka avgerðir um fløgur fyri landið.

- Hetta er sera óheppið, og fer at koma føroyska samfelagnum aftur um brekkur, sigur Johan Dahl, sum mælir politikarunum til at viðurkenna tann stóra vinnuliga týðning, sum útjadarin hevur í føroyska samfelagnum.

Tørvur á skynsomum fløguætlanum

Johan Dahl sóknast fremst av øllum eftir eini landsætlan, har tey stóru økini í Føroyum eru høvudsevið.

Hann sóknast eftir eini ætlan, sum serliga tekur tey einstøku økini til viðgerðar, men tó í heildarhøpi.

- Serligur dentur eigur at verða lagdur á eina Vágatælan, eina Sandoyarætlan eina Borðoyarætlan, og eina Suðuroyarætlan. - Landspolitikararnir mugu spæla nógv meira við.

- Hesi økini hava sera stóran týðning fyri búskapin í landinum. Hvønn dag stríðast menn í hesum týðingarmiklu økjum undir sera torfórum umstøðum, og tí kennist tað hugskoytt og óskiligt, at hesi øki ikki eru fremri í landspolitikkini, sigur hann.

- Veruleikin tann, at hesi økini í stóran mun eru grundarlag undir stórum parti av tívirksminum, sum er í Meginøkinum.

- Politikararnir mugu viðurkenna, at uttan virksemin í teimum stóru økjum, stóð illa til í Meginøkinum.

- Uttan tær vinnur, sum eru í teim stóru økjum: - uttan fiskivinnuna, alivinnuna og smáidnaðin í hesum økjum - var stóðan ring í Meginøkinum.

- Tað er hendan staðfestingin, sum má vera grundarlagið undir arbeiðinum hjá politikarunum, sigur hann.

Føroyar verða syndraðar

Um vit hyggja at Suðuroynni, so er tað, sum hendir her, onki minni enn ein ólúcka.

- Fólkcatalið minkar ár undan ári, og tey, sum fara av landinum at nema sær útbúgvingar á hægri stigi, tey hava ongan kjans at venda aftur til hetta og onnur líknandi øki við síni útbúgving..

- Har er nevniliga onki starv, sum hevur tørv á tí áralongu útbúgving, hesi fólk hava tikið - og er hetta onki minni enn ein ólúcka.

• Hetta ger seg galdandi í øllum teimum stóru økjum og útoyggjum í landinum.

- Bert eitt undantak er, nevniliga Meginøkið - hetta økið beint fram hungur eftir fólk við útbúgving. Tað er bert at slá upp í Dimmalætting, so fær tú sjón fyri søgn.

• Í Suðuroynni var miðalinntøkan í 1999 uml. Kr. 123.500.

• Í Vági var miðalinntøkan í 1999 uml. Kr. 102.500.

- Miðalinntøkan fyri fólk í arbeiðsførum aldri í Føroyum 1999 var uml. Kr. 149.000.

- Við ørðum orðum: - miðalinntøkan í Vági var 30% lægri enn miðalinntøkan í Føroyum sum heild.

- Aldursbýtið gongur eisini skeivan veg: - talið á fólk í vinnualdri lækkar, og talið á eldri fólk uttan fyri arbeiðsmarknaðin hækkar lutfalsliga nógv.

- Hesir veruleikar siga ikki so lítið um stöðuna og útlitini hjá útjadaranum, sigur Johan Dahl.

Johan Dahl leggur afturat, at landsmyndugleikarnir syndra føroyska samfelagið, um teir ikki seta væl umhugsað tiltøk í verk - og tað skjótt.

Karmar til vinnulívið

Um vit hyggja nøkur ár aftur í tíðina, sigur Johan Dahl, so siggja vit, at politikararnir ikki hava raðfest fløgurnar til tey ymsu økini nógv skynsamt.

- Teir hava í ov lítlan mun

havt langtíðarútlitini í eygsjón.

- Hjá okkum vinnulívsmønnum kennist tað tí, at oyggin ikki fær lut í tí ovurhondsstóru menning, sum Meginøkið er partur av - og tað kennist serliga sárt, tá ið ein veit, at orsøkirnar til framgongdina í Meginøkinum í heilt stóran mun eru politiskar, sigur Johan Dahl.

- Tá ið talað verður um karmar til vinnulívið, so verður ofta hugsað um teir verkligu karmarnar. Men hesir eru bert ein partur av tí umhvørvinum, sum vinnulívið hevur fyri neyðini.

- Ynskja politikararnir at skapa vinnulívnum góðar vakstrarumstøður, so mugu teir skapa eitt fjøltáttá umhvørvi í tí økinum, har vinnulívið er. Teir mugu leggja greiðar ætlanir í samráð við vinnuna, kommunurnar og fólkini í økinum - og hava dirvi til at seta hesar ætlanir í verk.

Johan Dahl førir fram, at í Suðuroy eru allar verkligar fyrirteytir til at menna tað virksemin, sum longu er, men at Suðuroyggin kortini stóðugt er við skerdan lut í landspolitikkini.

Vinnan og ungdómurinn

Johan Dahl meinar, at tað er rættliga umráðandi fyri eithvørt øki at hava ungdóm og fólk við fjølbroyttum útbúgvingum, fjølbroyttari vitan og fjølbroyttum royndum.

- Ofta hoyra vit politikararnar siga, at teir einans skulu skapa karmarnar til vinnuna, restina má vinnan sjálf klára. Tá hugsa teir um teir bert teir verkligu karmarnar.

- Men ungdómurinn og fjølbroytni í tí sosiala umhvørvinum - hesi eru sera týðandi partar av teimum sonevndu góðu karmunum til vinnulívið, men sum politikararnir higartil í ov lítlan mun hava hugsað um.

- Júst hesin parturin av karmunum er ein týðandi treyt fyri vøkstri hjá teimum vinnum, sum longu eru, og harumframt ein treytin fyri at skapa nýggjar vinnur.

- Eitt øki við ongm ungdómi kann valla mennast.

- Grundarlagið fyri kjakinum um at menna eitt øki, kann ikki vera, at økið framhaldandi verður noytt til at senda meginpartin av sínum ungdómi úr økinum til at nema sær kunneleika - og uttan at fáa annan ungdóm úr øðrum økjum istaðin -, eitt slíkt kjakgrundarlag er heilt burtrivið.

- Ungdómurinn er har-

Vinnulívið í útjadaranum kennir tað so, at politikararnir taka viðurskiftini hjá vinnulívið í Meginøkinum fram um, tá ið teir leggja ætlanir og taka avgerðir um fløgur fyri landið, sigur Johan Dahl, sum mælir politikarunum til at viðurkenna tann stóra vinnuliga týðning, sum útjadarin hevur í føroyska samfelagnum

Mynd: Jens Kristian Vang

afturat eitt týðandi grundarlag hjá stórum parti av handilslívnum í einhvørjum øki.

- Tað er júst í spenninginum millum ung og eldri, millum ymsar vinnuroyndir, ymsan kunneleika, at menningin eigur at fara fram, sigur Johan Dahl.

Handilskvoturnar - ein hóttan

Viðurskiftini innan fiskivinnuna eru eitt mál, sum Johan Dahl metir hava stóran týðning í sambandi við útjadaran, av tí at hann óttast fyri, at ognarviðurskiftini um fá ár eru savnað á fáum hondum í Meginøkinum.

- Tað, sum eg serliga hugsi um, er, at fiskiloyvini eru gjørd umsetiligg, sigur Johan Dahl.

- Í longdini verður fylgjan tann, at størsti parturin av føroysku fiskiloyvunum enda í Meginøkinum, av tí einfaldu orsök, at tað er har, tann stóri kapitalurin er savnaður.

- Tað eru fá feløg uttan fyri Meginøkið, sum eru og verða før fyri at keypa hesi løyvi, tá tey verða boðin til sølu.

- Loyvini eru sera dýr at keypa, og tí verður úrsliota tað, at vit fáa ein fiskiflota, har eigaraskarin um fá ár telist á tveimum hondum, ja kanska bert einari hond.

- Og so hvørt tað gongur

tann vegin, fer tað at merkjast í teimum stóru økjum, ongin ivi um tað, sigur Johan Dahl, sum mælir politikarunum at føra ein økismenningarpolitik, sum á ein ella annan hátt leggur upp ímóti hesari gongd.

- Men vilja politikararnir ikki broyta hendan partin av fiskivinnupolitikkini, so mugu teir seta onnur umfatandi tiltøk í verk í sambandi við útjadaran.

Johan Dahl sigur, at føroyingar mugu halda fast um meginregluna um, at ríkidómið í hvøki Føroya er fólksins ogn.

- Hvussu vit so annars skipa fiskivinnuna á sjónum, so má tað vera við hesi meginreglu sum grundarlag. Eitt hugskot kund verið, at knýtt fiskiloyvini at teimum ymsu økjum í Føroyum, sigur Johan Dahl.

Oljuvinnan og útjadarin

Avgerðin um, hvar útgerðarstøðin til oljuvinnuna í leitingsarskeiðnum skal vera, er eisini fallin Johan Dahl fyri bróstið. Hann sigur seg ikki kunna skilja, ei heldur setta seg sjálva viðgerðina av málinum, enn minni ta endaligu avgerðina.

- Politikararnir siga, at teir ikki vilja áleggja oljuvinnuni at taka eitt ávíst

stað til útgerðarstøð, istaðin skal hon sjálv taka avgerðina og gera, sum henni hóskar best.

- Eg má spyrja: - hví nú tað?

- Eftir míni hugsan eigur oljuvinnan - eins og aðrar vinnur - avgjørt fáa at vita, hvat hon kann og ikki kann, og eg meini, at tað má vera nú, áðrenn hon av álvara er farin til verka, tí annars er stórus vandi fyri, at vit tann eina dag fara at vakna við kaldan dreym.

- Politikararnir eru annars raskir at áleggja øðrum portum av vinnuni treytir, bæði fiskivinnuni og alivinnuni, - so hví ikki eisini eina komandi oljuvinnuni? spyr Johan Dahl.

- Málið um, hvar útgerðarstøðin skal vera, bleiv avgjørt av "ekspertum innan oljuvinnuna" tvs. innan Statoil, sum funnu Norservu ólettar.

- Hetta er heilt ótrúligt og óskiligt eftir mínum tykki, tí eingin skal koma og billa okkum føroyingum inn, at Mærsk og hansara menn ikki eru nógv góðir til at standa fyri eini útgerðarstøð til oljuvirkssemi í leitingsarskeiðnum.

- Ein partur av virksminum í sambandi við oljuvinnuna átti heilt náttúrliga at verið ein partur av tí átrókandi økismenningini.

- Men veruleikin er tann,

framhald á næstu síðu

framhald...

at alt virksemi í hesum sambandi endar í Meginókinum: - tað verið seg umsitingina hjá oljufeløgnum, Oljumálastýrið, MRCC-støðin, umframt øll viðlíkahaldsarbeiðini o.s.fr. - Hetta er ótrúligt, men er tó tann beiski veruleikin, sum suðuroyingar mugu smyrja seg við, sigur Johan Dahl.

-Tí, sum hefur, honum skal vera givið!

- Hetta "ekspertpanel" hjá oljувinnuni átti at komið við eini frágreiðing til okkum føroyingar um, hvar tað "kiksaði" í sambandi við Norserv - tað er ikki ov nógv at biðja um.

Johan Dahl sigur, at aftaná alt kjakið um útgerðarstøðir og økismennning, gjørdist endaliga avgerðin eitt stórt vónbrot -eitt vónbrot av tí slagnum, sum ikki ber til at skilja og tiskil ikki at góðtaka.

- Men kanska eru allar súðir ikki syftar enn, tí tíðindaskriv frá Tjóðveldisflokkinum frá 09. januar 2001 sigur beinleiðis endurgivið soleiðis:

• Landsstýrismaðurin má tí geva oljufeløgnum greið boð um, at uttan mun til, hvat útgerðafelag, tey professionelt halda vera tað besta, so skal virksemi av hesum vera í Suðuroynni.

• Eg endurtaki: - virksemi av hesum slag skal vera í Suðuroynni.

- Vit kunnu so bara biðja og fylgja við, hvussu leikur fer, sigur Johan Dahl.

Serlig krøv til útjaðaran

Vinnulívið í útjaðaranum er ikki einans fyri vanbýti í sambandi við tað mentanarliga og sosiala umhvørvið, men eisini í sambandi við fíggjarligu viðurskiftini, tí láns- og peningaveitarar seta serlig krøv til fíggjarligu viðurskiftini hjá vinnufyrirkunum í útjaðaranum.

- Hetta gera teir sjálvandi, grundað á eina heildarmeting, sum sjálvandi eisini er grundað á heildargongdina í útjaðaranum. Um verkætlanin annars hefur somu fyrirtreytir, er tað so ógíliga nógv lættari at fáa eina verkætlan fíggjaða í Meginókinum enn í útjaðaranum.

- Soleiðis eru krøvini til einginpening og fíggjarliga trygd yvirhøvdur nógv størri til teirra, sum velja at virka í útjaðaranum, enn til teirra, sum velja at virka í Meginókinum.

- Tann fasta ognin til vinnuvirksemi -eitt nú vinnubýgningar -verður virðismett nógv lægri enn sama ogn verður mett í Meginókinum.

- Harumframt er tað sera trupult at fáa nakað virksemi í gongd, um tí ikki

hefur eini 30-40 prosent í einginpeningi, sigur Johan Dahl.

- Aðrastaðni - m.a. í ES og Noregi - verður útjaðarin stuðlaður við skipanum av ymiskum slag. Hesum skipanum áttu okkara politikarar at kanna nærri.

- Vit hava ein Framtaksgrunn; men eg haldi ikki, at úrslitini av hansara virksemi higartil kunnu sigast at vera tey, sum vit í útjaðaranum vónaðu, at tey fóru at verða.

Johan Dahl vísir eisini á, at ætlanirnar hjá samgongu um at bota um samferðsluviðurskiftini -ferðasambandið og flutningsviðurskiftini sum heild -vísa ein ávísan góðan vilja til at gera nakað við viðurskiftini.

Men hann leggur dent á, at herumframt er neyðugt við mongum øðrum politiskum tiltøkum, m.a. munandi broytingum í sjálvari umstiftingini av landinum.

- Tað ber stutt og greitt ikki til, at øll umsiting skal vera í Meginókinum. Tað skadar onnur øki í landinum - og tað er harafturat fullkomiliga óneyðugt, tí vit liva jú í eini telduöld. sigur Johan Dahl.

Trýr upp á útjaðaran

Johan Dahl sigur seg trúgva upp á, at útjaðarin, og serliga tey størru økini, hava eina framtíð fyri sær.

- Vit eru í gongd við at viðurkenna og staðfesta veruleikan hjá útjaðaranum. M.a. hefur ein nevnd sitið og kanna viðurskiftini gjølla, og eg vænti mær nógv av teimum tilmælum, sum henda nevndin fer at koma við.

- Tað er at vóna, at politikararnir fara at viðgera nevndararbeiðið í størsta álvara, og at teir finna fram til tey tiltøk, sum eru neyðug at seta í verk. Tí suðuroyingar eru ikki ræddir fyri at bróta upp um emmar, tá ið batar eru fyri framman

- Tí útjaðarin eigur at hava framtíðina fyri sær, endar Johan Dahl.

Íslendsk fjarskiftisfyrirtøka:

Umhugsar at veita føroyingum skjótt internetsamband

Íslenska fyrirtøkan Lina.net, sum veitir internetsamband ið sera høgari ferð um fibur- og ravnagnskaðalar í Reykjavík, kannar nú møguleikan at veita somu loysn í Føroyum. Fyrirtøkan hevur samband við fjarskiftismarknaðin í Føroyum og kemur til landið í næstum.

FJARSKIFTI

Rúnar Reistrup

Tíðin har internetsambandið fer ígjøgnum telefonkaðalin við sniglaferð er um at vera av. Í Íslenska høvuðsstaðnum Reykjavík ber nú húsarhaldum til at fáa internetsamband við høgari ferð annaðhvørt ígjøgnum ravnagnskaðal, ella ígjøgnum fiburkaðal, ið verður lagdur inn í húsini.

Og hetta er møguliga ikki so langt frá at gerast veruleiki fyri føroyingar.

Íslenska fjarskiftisfyrirtøkan Lina.net, sum eigur og rekur kervið, ið gevur reykvjavíkingum internetsamband ígjøgnum ravnagns- og fiburkaðalar, leitar eftir nýggjum marknaðum uttanlands, og fyrirtøkan hevur í fyrstu atlugu Føroyar í huganum.

Verður avgjørt í februar

Stjórin í Lina.net, Eiríkur Bragason, váttað fyrri Sosialinum, at fyrirtøkan hyggur við stórum áhuga at Føroyum sum ein møguleika at víðka virksemi sítt.

- Vit arbeiða í lóttuni við at veita somu loysn uttan fyrri Ísland, sum vit í lóttuni veita í Reykjavík. Tað landið sum liggur næst Íslandi er Føroyar, og tí byrja vit har, sigur Eiríkur Bragason.

Hann váttað eisini, at Lina.net hevur samband við fólk í føroyska innan fjarskiftismarknaðin, og at umboð fyrri fyrirtøkuna í næstum koma til Føroya at hyggja eftir umstøðunum.

Í februar ætlar stjórin í fyrirtøkuni so at taka avgerð um tað kann loysa seg hjá fyrirtøkuni at koma inn á føroyska fjarskiftismarknaðin ella ikki.

Internet um stikkontaktina

Fer Lina.net at gera fløgur í at uppbyggja eitt framkomið internetkervi í Føroyum, fer hetta at merkja, at eitt fiburnet verður lagt út til allar ravnagnstransformatorar í teimum býum, har fyrirtøkan er hugað at veita internetsamband.

Húsarhaldini fáa samband við fiburnetið annaðhvørt við at fiburkaðalar verða lagdir inn í húsini, ella ígjøgnum ravnagnskaðal.

Tað hevur kostað fyrirtøkuni 120 milliónir krónur at leggja eitt slíkt fiburnet í Reykjavík.

Umframt at veita internetsamband við sera høgari ferð, veitir Lina.net eisini 22 digitalar sjónvarpsrásir og eina skipan, ið gevur møguleika at keypa filmar um netið, til

viðskiftafólk síni um sama kaðal.

Sera stór ferð

Fyri at geva eina hómring til høvuðsnetið er internetsambandi, sum Lina.net veitir fyrirtøkum og húsarhaldum í Reykjavík, kann nevast, at kapasiteturin á sambandinum frá einum húsi til høvuðsnetið er millum 2,5 og 4,5 Mbit/s. Til samanberingar er kapasiteturin, ið Føroya Tele leigar á Cantat kaðalinum til internetsamband, 8 Mbit/s. Her ígjøgnum fer í lóttuni all internet-samband millum Føroyar og útheimin.

Føroyingar høvdu soleiðis ikki fingið nógvan fyrirum av skjóta internetsambandinum hjá Lina.net, um allar trafikurur skuldi ígjøgnum tey 8 Mbit/s, sum Føroya Tele leigar til internetsamband á Cantat kaðalinum.

Men Eiríkur Bragason, stjóri á Lina.net sigur, fyrirtøkan longu sjálf hevur leigað heilt fitt av kapasiteti á Cantat kaðalinum, ið nýttur verður til internetamband millum Ísland og umheimin, og at avmarkaði kapasiteturin hjá Føroya Tele tiskil ikki merkir nakað fyrri tað samband, ið Lina.net møguliga fer at veita.

